

Аналізуючи наукову та науково-практичну спадщину О. Захаренка ми дійшли до висновку, що навчання дітей не обмежується лише заняттями в ЗДО, важливе місце відводиться невимушеному навчанню в повсякденному житті (наприклад, спостереження за об'єктами природи по дорозі в ЗДО чи додому); різноманітним видам взаємодії педагогів, батьків та дітей в умовах ЗДО (участь в екологічних заходах, праця в природі тощо).

Отже, ми з'ясували, що основою педагогічних поглядів щодо екологічного виховання дітей дошкільного віку за О. Захаренком є принципи демократизму та гуманізму, що проявляються у бажанні ЗДО зробити батьків партнерами в освітньому процесі (і навпаки), налагодити тісну кооперацію з метою вирішення спільних виховних завдань.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Освітній напрям «Дитина в природному довкіллі». URL: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/867848> (дата звернення: 29.01.2022)
2. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 29.01.2022)
3. Крутенко О.В. Ідеї О. Захаренка в контексті основних нормативних документів в галузі освіти. Черкаси: ЧОІПОПП, 2020. 64 с.
4. Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку: форми здобуття, організація і зміст роботи: Збірник методичних матеріалів. [авт.-упоряд.: О. П. Долинна, А. П. Бурова, О. В. Низьковська, Т. П. Носачова. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 480 с.

Сабіна Раджабова

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогіки і психології

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОГЛЯДІВ О. А. ЗАХАРЕНКА ЩОДО ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ У СПІВПРАЦІ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї

Питання взаємодії школи та сім'ї у процесі виховання дитини вивчалось видатними педагогами (Я. Корчак, А. Макаренко В. Сухомлинський, М. Стельмахович, К. Вентцель, Н. Крупська, А. Макаренко та інші) ще у ХХ столітті. Школу і сім'ю визнано найефективнішими для виховання людини

інститутами, якщо розглядати становлення людини в контексті культури (М. Каган). В. Оржеховська, В. Кириченко, Г. Ковганич відзначають, що виховання дітей у школі і сім'ї – це єдиний процес зі спільною метою. Означений процес зорієнтований не лише на об'єднання зусилля навчального закладу і сім'ї у вихованні школярів, а й на їх виховну співпрацю у цьому процесі.

О. Захаренко, спираючись на народні засади в педагогіці, на власний багатий практичний досвід та ідеї великих педагогів, не лише розвинув, а й реалізував продуктивні ідеї попередників. Він по-новому окреслює взаємозв'язки школи і сім'ї. Педагог-новатор розумів, що первинним середовищем розвитку і становлення людини є її сім'я, бо в ній формуються основи ставлення до людей, до праці, до життя. Серед визначених О. Захаренком п'яти структурних компонентів морального виховання (родина, школа, село, Україна, Всесвіт) педагог виділяв родину (сім'ю) як базову складову, основу системи неперервної освіти. В його працях «Школа над Россю» [1], «Лелеки над Сахнівкою», «Поради колезі, народжені в школі над Россю» [2] знаходять своє обґрунтування педагогічні підходи до цієї проблематики.

Виховати всебічно розвинену, гармонійну особистість є спільною метою, як для сім'ї, так і для школи. Означена спільність обумовлює необхідність створення та належної організації єдиного виховного середовища, в якому батьків і педагогів об'єднує відповідальність за розвиток дитини. «Як два крила у птаха, що допомагають йому вільно літати в безмежному просторі, так сім'я і школа створюють оптимальне навчальне середовище для вільного та повноцінного розвитку особистості школяра. Їхня співпраця є важливою умовою ефективної навчально-виховної роботи, спрямованої на створення атмосфери доброзичливості та взаєморозуміння, з опорою на народні й сучасні педагогічні надбання, національну і світову культуру, вселюдські й національні моральні цінності» [3, с.4].

Ефективність розвитку освітньої галузі, якість надання освітніх послуг у переважній більшості випадків залежить від тісної та плідної співпраці навчального закладу та батьків. Педагоги мають бути зацікавлені у налагодженні тісного контакту із батьками, який уможливить конструктивний діалог і співпрацю. Саме від узгодженості зусиль і єдності вимог до учнів у сім'ї і школі значною мірою залежить підвищення ефективності виховання та, як наслідок, гармонійного розвитку. Тому нехтування своїми обов'язками чи байдужість та відстороненість від потреб дитини однією зі сторін негативно позначається на функціонуванні складових «педагогічного трикутника»: батьки – дитина – педагоги, та

беззаперечно обумовлює порушення розвитку і формування зростаючої особистості.

Серед проблем на шляху встановлення контакту між учасниками педагогічної взаємодії є ускладнення взаєморозуміння та єдності між сім'єю та школою. Інформаційний бум, який ми переживаємо з розвитком інтернет-ресурсів, начебто має покращити обізнаність батьків у принципах виховання дітей. Проте, як засвідчує практика, часто обумовлює переконаність батьків у непогрішності їх педагогічної позиції. Натомість у безпосередній взаємодії з батьками психологи і педагоги постійно зустрічаються із низьким рівнем психолого-педагогічної культури батьків. Останнє може негативно позначитись на формуванні свідомості та поведінки дітей. Тісна співдружність школи та сім'ї допомагає забезпечити єдність вимог і виховних впливів.

Серед задач роботи школи з батьками учнів пріоритетним є створення єдиного виховного середовища. Школа має впливати також і на виховання батьків через накопичення педагогічних знань батьками, необхідних для виховання дітей. О. Захаренко у розробці парадигми функціонування школи створив дієву систему підготовки учнів до родинного життя та педагогічної освіти батьків. Це стало можливим саме за рахунок врахування того, що на формування духовних цінностей дитини неабиякий вплив має сім'я, національні традиції народу.

Завдяки О. Захаренку виховні цінності сім'ї лягли в основу розробки і впровадження педагогічного виховання в Україні. Спільна робота вчителя з батьками уможлиблює формування зрілої особистості. «Школа у тісній співдружності з батьками має можливість закладати у кожному учневі таку моральну основу, яку не змогли б похитнути чи зруйнувати жодні антиподи» [1, с.8]. О.Захаренко приділяв надзвичайну увагу процесу формування у школярів вищих почуттів: моральних, естетичних, інтелектуальних та практичних.

Організовану видатним педагогом спільну роботу школи і сім'ї щодо виховання моральних якостей у підростаючого покоління не можна виділити в окремих різновид творчості – це було його життєвим принципом, педагогічним переконанням.

Школа як соціальний інститут не може замінити сім'ю. Перед школою має стояти завдання піднімати виховний потенціал сім'ї за допомогою організації продуктивних взаємин учнів з їх батьками. Підвищення педагогічної культури батьків уможлиблюється позитивно-спрямованою взаємодією сім'ї та школи. Головними умовами означеної взаємодії мають бути рівноправність позицій педагогів і батьків у вихованні та розвитку особистості дитини, орієнтація школи на індивідуальні форми взаємодії, що будуватимуться на діалоговій основі,

реалізація диференційованого й індивідуального підходу до сімей, надання їм різноманітної психолого-педагогічної підтримки.

Організація навчального процесу згідно О. Захаренка передбачає посилену участь батьків у всіх шкільних заходах. Уважне ставлення до навчальних досягнень, високе цінування діяльності учня і батька – важливий чинник стимуляції бажання дітей бути кращими.

Аналіз наукової літератури та праць О. Захаренка засвідчує безпосередню реалізацію його поглядів та настанов у контексті організації процесу взаємодії школи і сім'ї у сучасних умовах. Головними завданнями спільної діяльності навчального закладу і сім'ї у контексті вирішення проблем навчання, виховання і розвитку дітей виділяють наступні: інтеграція зусиль сім'ї і педагогічного колективу в діяльності щодо розвитку особистості дитини; забезпечення участі батьків в організації навчально-виховного процесу і шкільному самоврядуванні; мотивацію батьків до вивчення науково-методичної та психолого-педагогічної літератури з проблем розвитку та виховання дітей; підвищення психолого-педагогічної культури батьків, поповнення арсеналу їх знань, вмінь і навичок виховної взаємодії з дітьми; підвищення відповідальності батьків за виховання дітей, ролі батька у родині; створення системи просвітницької роботи, спрямованої на підвищення правової культури батьків; презентації успішного досвіду сімейного виховання; підвищення рівня профінформованості батьків та їхньої компетентності з проблем формування здорового способу життя, профілактики асоціальної поведінки та поширення шкідливих звичок, репродуктивного здоров'я дітей та молоді, організації змістовного сімейного дозвілля; залучення батьків до виховної роботи з дітьми та молоддю за місцем проживання; надання психолого-педагогічної підтримки та допомоги проблемним сім'ям [3, с.20-21].

Отже, О.А. Захаренко приділяв особливі уваги пріоритетності родинного виховання в освітній системі. Формулюючи власну концепцію родинного виховання школярів, О. Захаренко обґрунтував і запровадив модель родинного виховання засобами цілеспрямованої спільної діяльності школи, сім'ї і громадськості, продуктивні ідеї якої стануть у пригоді усім вчителям-практикам і батькам.

Література:

1. Захаренко О. А., Мазурик С. Школа над Россю. Київ: Радянська школа, 1979. 150 с.
2. Захаренко О. Поради колезі, народжені в школі над Россю: Роздуми педагога. Черкаси : 2005. 90 с.
3. Оржеховська В. М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі. Харків : Видавництво «Точка», 2007. 192 с.

Наталія Скакун,

доктор філософії, заступник директора із
виховної роботи ННІ педагогічної освіти,
соціальної роботи і мистецтва

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ПРАКТИКИ ІЗ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ О. А. ЗАХАРЕНКА

Педагогіка Олександра Захаренка просякнута духом життєтворчості та безмежної любові до вчительства, вселюдських цінностей і дитячої постаті. Результатом саме такого симбіозу й стала унікальна система навчання й виховання здобувачів освіти – педагогіка життя, педагогіка конкретної дії. Інноваційність його освітніх практик була логічним утвердженням життєвого кредо: «Справжнє вчительське щастя в горінні, в досягненні поставленої мети, в невтомному просуванні вперед» [1, с.140]. Олександр Захаренко випереджав свій час і феномен його інноваційної діяльності у Сахнівській школі можна сміливо схарактеризувати в контексті ретроспективного аналізу особливої творчої діяльності та сучасного поняття креативності.

Креативність як освітній тренд нині набирає обертів популярності, так як є невід’ємною складовою успішності, з шаленою швидкістю і розвивається за чітко окресленим вектором руху у майбутнє. Світові дослідження в галузі креативності щодня зростають прямо пропорційно кількості науковців, які цікавляться проблематикою даного феномену. Не зважаючи на те, що перші визначення креативності як дивергентного мислення публікуються у 60-х роках ХХ століття Дж. Поллом Гілфордом при американській асоціації психологів Олександр Захаренко суголосно сповідує основні принципи креативної діяльності у щоденній вчительській роботі свого колективу у с. Сахнівка.

Порівняймо освітні інновації О. Захаренка та концепцію генерування оригінальних та нестандартних ідей «7 ключів креативності», яка базується на багаторічних дослідженнях креативності провідних науковців, роботах психологів та окремому розділі педагогіки – нейродидактиці [3].

Першим і найважливішим ключем креативності, запорукою вдалого поєднання аналітичного та креативного мислення, отримання креативного продукту чи зорганізування креативного процесу освітньої діяльності є *енергійність* особистості вчителя, що прагне втілити власну ідею. Свого часу О. Захаренко писав, що «..байдужість, рутинне перебування у школі, безбарвність